

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش‌های سیاسی

بیانیه گام دوم انقلاب اسلامی (16)

(سبک زندگی)

ارتباط ارزش‌های حاکم بر جامعه با سبک زندگی

(سبک زندگی تلخ تفسیر ما از زندگی است)

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش‌های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: مهدی ناجی

تلاش غرب در ترویج سبک زندگی غربی در ایران، زیان‌های بی‌جران اخلاقی و اقتصادی و دینی و سیاسی به کشور و ملت مازده است؛ مقابله با آن، جهادی
هم‌جانبه و هوشمندانه می‌طلبد که بازپشتم امید در آن به شما جوان‌ها است.

(بیانیه گام دوم، 1397/11/22، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌ا... خامنه‌ای)

□ نکات برجسته

- ویژگی‌های سبک زندگی از منظر روانشناسی فردی: نسبتاً ثابت است. به تدریج حاصل می‌شود. اگر ایجاد شود نمی‌توان آنرا یک‌باره از بین برد. به صورت خودکار و گاهی ناهوشیار در رفتارهای فرد در هر لحظه متجلی می‌شود.
- از ویژگی‌های جامعه مصرفی امروز: نمایش تظاهر آمیز ثروت یا همان مصرف خودنمایانه و بروز سبک‌های زندگی مبتنی بر این الگو است.
- شاخصه‌هایی کلیدی در سبک زندگی اسلامی: قناعت، رعایت حلال و حرام، پرهیز از تجمل‌پرستی، پرهیز از اسراف و تبذیر، امانت بودن اموال و نعمت‌ها و اعتدال در مصرف.

□ سبک زندگی، بخش حقیقی و اصلی تمدن^۱

□ برخی خصوصیات فرهنگ و سبک زندگی غربی^۲

- تلاش برای عادی‌سازی گناه از جمله گناه‌های جنسی.
- سبک زندگی مادی‌شهوَت‌آلودِ گناه‌آلودِ هویت‌زدا و ضد معنویت و دشمن معنویت.
- سوء استفاده از ابزارهای هنری (سلیقه‌سازی، فرهنگ‌سازی و استفاده از زر و زور)

۱ - شاخص‌سازی بیانات رهبر معظم انقلاب درباره سبک زندگی اسلامی - ایرانی، امید جلوداریان، خبرگزاری صدا و سیما، 1394/11/3.

۲ - همان، 1394/11/3.

□ مقایسه سبک زندگی اسلامی و سبک زندگی غربی^۱

□ مقدمه

مفهوم سبک و فرهنگ زندگی؛ زندگی انسان را شکل می‌دهد. پوسته فرهنگ غربی پیشرفت ظاهری است؛ اما باطن آن سبک زندگی مادی، شهوت‌آلود، گناه آفرین و هویت‌زدای ضد معنویت است. اصل اصالت لذت و اصالت منفعت به عنوان دو اصل اساسی جاری در زندگی مردم مغرب زمین بر اساس مفاهیم فلسفه اومانیسم تعریف می‌شود. اومانیسم، ماده‌گرایی، سکولاریسم، خردگرایی، فردگرایی و جهانی‌شدن پایه و اساس تفکر را در مغرب زمین شکل می‌دهند.^۲ دنیای غرب به برکت دانش خود بود که توانست برای خود ثروت و نفوذ و قدرت دویست‌ساله فراهم کند و با وجود تهیدستی در بنیان‌های اخلاقی و اعتقادی، با تحمیل سبک زندگی غربی به جوامع عقب‌مانده از کاروان علم، اختیار سیاست و اقتصاد آنها را به دست گیرد.^۳ در این چارچوب گروه اجتماعی فرهنگی مدیریت پژوهش خبری در مصاحبه‌ای پژوهشی با خانم فاطمه سادات متولیان کارشناس ارشد ارتباطات موضوع «زبان‌های سبک زندگی غربی در جامعه» را مورد بررسی و واکاوی قرار داد.

– سبک زندگی چیست؟

سبک زندگی مجموعه‌ای از طرز تلقی، ارزش، شیوه‌های رفتار و سلیقه‌های افراد در زندگی روزمره است که با مطالعه آن می‌توان به دریافتی از این ارزش‌ها و رفتارها دست یافت. سبک زندگی شامل نحوه شکل‌گیری اعتقادات زیربنایی و در نهایت رفتار رو بنایی می‌شود؛ این مجموعه حاصل انتخاب و گزینش‌گری هر فرد می‌باشد و برآمده از فرهنگ و جامعه است.

□ منظور از ارزش چیست؟

ارزش جزء اصلی سازنده فرهنگ به شمار می‌رود که ثبات یا تغییر آن موجب ثبات یا تغییر فرهنگ‌ها در جوامع در طول زمان و مکان می‌شود.^۴ واژه‌ی ارزش (Value) با همه‌ی تنوعی که در کاربردهایش وجود دارد، یک مفهوم پایه را همه‌جا در دل خود دارد و آن ارزیادن و ارزشمند بودن است. وقتی می‌گوییم «صداقت برای من یک ارزش است»، منظورمان این است که «آن قدر

۱ - سبک زندگی زمینه‌ساز و زندگی غربی، فصلنامه علمی- پژوهشی مشرق موعود، سید محسن محمدی، سال هشتم، شماره 31، پاییز 1393.

۲ - نمادهای سبک زندگی غربی در تقابل با سبک زندگی اسلامی، فاطمه ابوترابی‌ان، فصلنامه سبک زندگی، صص 95- 126، پاییز 1393.

۳ - بیانیه گام دوم، 1397/11/22، دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله خامنه ای .

۴ - «تبیین مفهوم ارزش با رویکرد جامعه شناختی»، محمد حسین پوریانی، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی، سال سوم، شماره یازدهم، زمستان 1385.

برایم می‌ارزد که حاضرم چیزهای دیگری را به خاطر حفظ آن از دست بدهم». در اقتصاد هم وقتی می‌گوییم «ارزش این کالا، یک میلیون تومان است» یعنی «می‌ارزد برای به دست آوردن آن، یک میلیون تومان هزینه کنی». ارزش‌ها می‌تواند اخلاقی، اقتصادی و استراتژیک باشد.^۱

□ منظور از ارزش‌های حاکم بر جامعه چیست؟

ارزش‌های اجتماعی عبارتند از: مدل‌های کلی رفتار، احکام جمعی، هنجارهای کرداری، که مورد پذیرش عمومی و خواست جامعه قرار گرفته‌اند. گاهی از ارزش‌های اجتماعی، تحت عنوان ارزش‌های اخلاقی، فرهنگی و یا دینی تعبیر می‌شود که یکپارچگی اجتماعی را قوام می‌بخشد. عدالت، انسان‌دوستی، دیگرخواهی و مهربانی جزو ارزش‌های اخلاقی است. قوام فرهنگ به ارزش‌ها است.^۲

□ نگاه مقام معظم رهبری به سبک زندگی

مقام معظم رهبری می‌فرمایند: "رفتار اجتماعی و سبک زندگی، تابع تفسیر ما از زندگی است: هدف زندگی چیست؟ هر هدفی که ما برای زندگی معین کنیم، برای خودمان ترسیم کنیم، به طور طبیعی، متناسب با خود، یک سبک زندگی به ما پیشنهاد می‌شود. یک نقطه‌ی اصلی وجود دارد و آن، ایمان است. یک هدفی را باید ترسیم کنیم - هدف زندگی را - به آن ایمان پیدا کنیم. بدون ایمان، پیشرفت در این بخش‌ها امکان‌پذیر نیست؛ کار درست انجام نمی‌گیرد. حالا آن چیزی که به آن ایمان داریم، می‌تواند لیبرالیسم باشد، می‌تواند کاپیتالیسم باشد، می‌تواند کمونیسم باشد، می‌تواند فاشیسم باشد، می‌تواند هم توحید ناب باشد؛ بالاخره به یک چیزی باید ایمان داشت، اعتقاد داشت، به دنبال این ایمان و اعتقاد پیش رفت. مسئله‌ی ایمان، مهم است. ایمان به یک اصل، ایمان به یک لنگرگاه اصلی اعتقاد؛ یک چنین ایمانی باید وجود داشته باشد. بر اساس این ایمان، سبک زندگی انتخاب خواهد شد. (بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۷/۲۳. ۳")

□ سبک زندگی از نظر روانشناسی فردی چیست؟

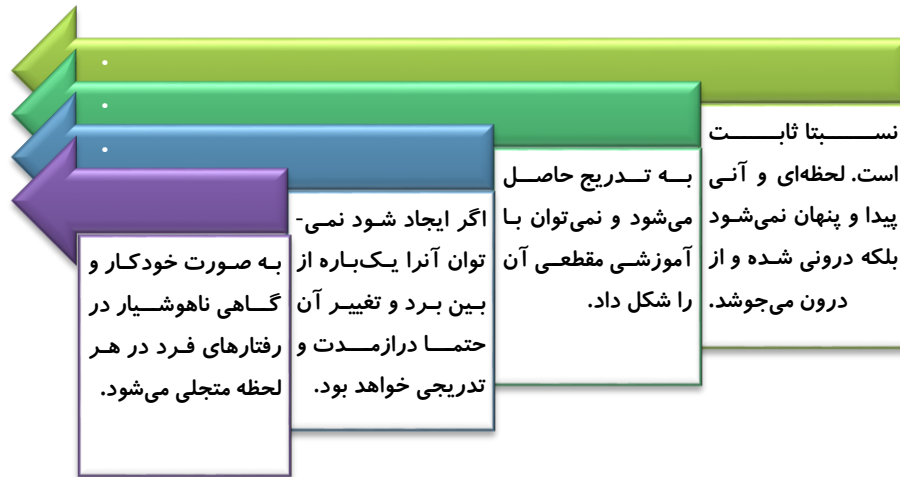
روانشناسی فردی سبک زندگی را نوعی نظریه شخصیت می‌داند که کل وجود فرد را پوشش می‌دهد و صرفاً مربوط به رفتار ظاهری و قابل رویت نیست. وقتی می‌گوییم به مثابه شخصیت است یعنی چند ویژگی دارد:

1 - سایت متمدن.

2 - «تبیین مفهوم ارزش با رویکرد جامعه‌شناختی»، محمد حسین پوریانی، فصلنامه تخصصی علوم اجتماعی، سال سوم، شماره یازدهم، زمستان 1385.

3 - بیانات در دیدار جوانان استان خراسان شمالی 1391/7/23.

— ویژگی‌های سبک زندگی از منظر روانشناسی فردی

این ویژگی‌ها نشان دهنده این است که تاثیرگذاری بر سبک زندگی امری طولانی مدت و تدریجی است.

□ ارزش‌های حاکم بر جامعه چگونه سبک زندگی را شکل می‌دهد؟

ارزش‌های حاکم بر هر جامعه سبب شکل‌گیری الگوهای رفتاری و بروز رفتار در افراد آن جامعه می‌شود و مجموعه رفتارهای افراد سبک زندگی آنها را شکل می‌دهند. بنابراین به ظاهر می‌بایست سه مفهوم ارزش، الگوی رفتار و سبک زندگی همسو و هم جهت و تاییدکننده یکدیگر باشند. ارزش مهمترین مفهومی است که با مفاهیم هویت و سبک زندگی ارتباط تنگاتنگ دارد. ارزش یکی از مولفه‌های بنیادین فرهنگ و دین به حساب می‌آید. چرا که فرهنگ از ارزش‌ها و باورهای اعضای یک گروه، هنجارهایی که از آن پیروی می‌کنند و کالاهای مادی که تولید می‌کنند تشکیل می‌شود. رفتار مادی، ریشه در ارزش‌هایی همچون پول، برخورداری از سرمایه اقتصادی و مصرف دارد و رفتار فرهنگی برخاسته از ارزش‌هایی همچون برخورداری از سرمایه فرهنگی، تفکر و سلیقه تعلیم دیده و رشد یافته است.

□ ارزش‌های حاکم بر جامعه چه ارتباطی با سبک زندگی دارد؟

بعد از جنگ جهانی دوم و در جریان رواج مصرف‌گرایی و امکان انتخاب و گزینش کالا، افراد در غرب صاحب سبک زندگی شدند. نشانه‌های گسترش سبک زندگی مصرفی را جامعه‌شناسانی چون وبلن و زیمل در اوایل قرن بیستم به تصویر کشیدند. «زیمل» نخستین جامعه‌شناس سبک زندگی شهری مدرن است و سبک زندگی را شیوه‌های خاص مصرف کردن با هدف دنبال کردن نمادهای منزلت می‌داند که در دنیای امروز افراد از طریق آن می‌توانند فشارهای زندگی را تحمل کنند. او نخستین جامعه‌شناسی است که درخصوص جهان فراغت و مصرف‌گرایی طرح نظر کرده است. وبلن در میان جامعه‌شناسان کلاسیک اصل مصرف را محور توجه قرار داده است، او در کتاب نظریه طبقه تن آسا، اصطلاح «مصرف خودنمایانه» را مطرح کرد که برای تبیین مفهوم مصرف‌گرایی بسیار مفید است.

□ تأثیرات سبک زندگی غربی بر فرهنگ جامعه ایرانی چیست؟

یکی از تأثیرات مهم و کلیدی سبک زندگی غربی بر فرهنگ جامعه ایرانی همین ورود مصرف‌گرایی است. مفهوم «فرهنگ طبقه تن آسا» که از نظریه «طبقه تن آسا» وبلن برگرفته شده بدین معناست که مصرف طبقه مرفه نه از سر نیاز بلکه برای کسب اعتبار اجتماعی و به گونه‌ای برای جلب توجه است. از ویژگی‌های این طبقه نمایش تظاهرآمیز ثروت و بروز سبک‌های جدید زندگی با شکل‌گیری بسیار خودنمایانه مصرف است. این شیوه خاص مصرف کردن که با هدف دنبال کردن نمادهای

منزلت صورت می‌گیرد راهی است که از طریق آن افراد می‌توانند فشارهای زندگی مدرن را تحمل کنند. از ویژگی‌های جامعه مصرفی امروز ایران نمایش تظاهرآمیز ثروت یا همان مصرف خودنمایانه و بروز سبک‌های زندگی مبتنی بر این الگو است.

□ سبک زندگی غربی بر چه پایه‌هایی استوار است؟

در دیدگاه امانیستی حاکم بر فضای اجتماعی غرب آنچه اهمیت پیدا کرده انسان محوری به جای خدامحوری است. انسان، منفعت طلبی، مادی‌گرایی و کسب قدرت و لذت را مبنای هر رفتار خود قرار داده است. سبک زندگی غربی استفاده از لوازم و کالاهای مدرن را به نوعی نیاز یا ترجیح تبدیل می‌کند. در این سبک زندگی صرف برآورده شدن نیازهای زیستی اولیه انسان کافی نیست؛ بلکه برآورده شدن نیازها به بهترین شکل ممکن مدنظر قرار می‌گیرد. حجم بالای تبلیغات، سوق دهنده‌های مستقیم و غیرمستقیم از تغییر ارزش صرفه‌جویی به اسراف و تبذیر است. در سبک زندگی غربی استفاده از کالا نوعی احساس احترام در فرد مصرف کننده و دیگران برمی‌انگیزد؛ به این معنی که استفاده از کالاهای مدرن و بعضاً متفاوت با زندگی عادی به عنوان عاملی برای برتری اجتماعی مطرح و چنین القا می‌شود که مصرف نکردن کالا از سوی افراد نشانه هماهنگ نبودن آنها با فناوری و مد روز است.

□ کلام آخر

هرچه از دهه‌های گذشته؛ به سمت دهه‌های پیش رو می‌آییم؛ با ورود هرچه بیشتر مظاهر زندگی مدرن و فرهنگ مدرنیته غرب، از طریق افزایش و کاربرد روزافزون رسانه‌ها و سایر ابزارآلات زندگی مدرن غربی، سبک زندگی تغییر می‌کند و پیروی از الگوی رفتار فرهنگی جای خود را به پیروی کورکورانه از فرهنگ غرب می‌دهد؛ چرا که الگوی رفتاری فرهنگی عمدتاً معطوف به حوزه‌هایی است که نیازمند تفکر و تعقل تعلیم دیده هستند که با وارد کردن از غرب امکان پذیر نیست. شاخصه‌هایی مثل قناعت، رعایت حلال و حرام، پرهیز از تجمل‌پرستی، پرهیز از اسراف و تبذیر، امانت بودن اموال و نعمت‌ها و اعتدال در مصرف شاخصه‌هایی کلیدی در سبک زندگی اسلامی است که به وضوح با سبک زندگی در فرهنگ غربی متفاوت است.